

DAFTAR PUSTAKA

Arsip dan Laporan

Bijdragen ot de kennis der Rijstkultuur, Amsterdam: Koninklijk Instituut Tropen Bibliotheek, 1863.

Encyclopaedie van Nederlandsch Indie, Tweede Deel H-M, 1918.

Eenige Ambtelijke Bescheiden Nopens Het Vraagstuk Der Rietbranden op Java, Batavia: Landsdrukkerij, 1911.

Indisch Verslag 1931-1941.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw In Nederlanch Indie 1906, Batavia: G. Kolff & Co., 1907.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw In Nederlanch Indie 1909, Batavia: Landsdrukkerij, 1910.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1911, Batavia: Landsdrukkerij, 1912.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1912, Batavia: Landsdrukkerij, 1913.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1914, Batavia: Landsdrukkerij, 1915.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1915, Batavia: Landsdrukkerij, 1917.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1917, Weltevreden: Landsdrukkerij, 1919.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1918, Weltevreden: Drukkerij Albrecht & Co., 1920.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1920, Batavia: Drukkerij Ruygrok & Co., 1922.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1921, Batavia: Drukkerij Ruygrok & Co., 1922.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1925, Weltevreden: Landsdrukkerij, 1926.

Jaarboek Van Het Departement Van Landbouw, Nijverheid en Handel In Nederlanch Indie 1927, Weltevreden: Landsdrukkerij, 1928.

Koloniaal Verslag 1860, 1882, 1896, 1899, 1901-1930.

Nederlandsch Indie, Uitkomsten der in de Mand November 1920 Gehouden Volkstelling Deel II Tabellen, Batavia: Drukkerijen Ruygrok, 1922.

Rijst, Eenige Bijzonderheden Over Cultuur, Bewerking Verbruik, Invoer, uitvoer, en Handel, Met Een Marktoverzicht Over De Jaren 1911-1912, Weltevreden: Landsdrukkerij, 1923.

Volkstelling 1930 Deel III Inheemsche Bevolking van Oost-Java. Batavia: Departement van Economische Zaken, 1934.

Buku, Jurnal, dan Tesis

Alatas, S. H., *Mitos Pribumi Malas, Citra Orang Jawa, Melayu dan Filipina dalam Kapitalisme Kolonial*, Jakarta: LP3ES, 1988.

Bambang Sulistyono, *Pemogokan Buruh, Sebuah Kajian Sejarah*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 1995.

Boeke, J. H., *Tropische Koloniale Staathuishoudkunde: Het Problem*, Amsterdam: Debussy, 1910.

Boomgaard, Peter, "Food Crops and Arable Lands, Java 1815-1942", dalam Van Zanden, *Changing Economy in Indonesia: A Selection of Statistical Source Material from the Early 19th Century up to 1940*, Amsterdam: Royal Tropical Institute, 1990.

- Booth, Anne, W. J. O. Malley dan Anne Wiedemann, peny., *Sejarah Ekonomi Indonesia*, terj. Mien Joebhaar, Yogyakarta: LP3ES, 1998.
- Boserup, Ester, *The Conditions of Agricultural Growth: The Economics of Agrarian Change under Population Pressure*, London: George Allen and Unwin Ltd.
- Burger, D. H., *Sedjarah Ekonomis Sosiologis Indonesia, Jilid I*, terj. Prajudi Atmosudirdjo, Jakarta: Pradnja Paramita, 1962.
- Creutzberg, Pieter dan J. T. M. van Laanen, peny., *Sejarah Statistik Ekonomi Indonesia*, terj. Kustiniyati Mochtar, dkk., Jakarta: Obor, 1987.
- _____, ed., *Het Economisch beleid van Nederlandsch-Indie: Capita selecta: Een bronnenpublikatie*, (Groningen, 1972)
- Daliman, A., *Metode Penelitian Sejarah*, Yogyakarta: Ombak, 2012.
- Day, Clive, *The Dutch in Java*, London: Oxford University Press, 1966.
- De Jong, A. W. K., *Mededeelingen van Het Agricultuur Chemisch Laboratorium, No. VI*, Buitenzorg: Drukkerij van Het Departement, 1914.
- _____, *Mededeelingen van Het Agricultuur Chemisch Laboratorium, No. IX*, Buitenzorg: Drukkerij van Het Departement, 1914.
- De Jong, A. W. K. en C. Van Rossem, *Mededeelingen van Het Agricultuur Chemisch Laboratorium, No. XII*, Buitenzorg: Drukkerij van Het Departement, 1916.
- Elson, R. E., *Javanese Peasant and the Colonial Sugar Industry, Impact and Change in an East Java Residency 1830-1940*, Singapore: Oxford University Press, 1984.
- Fernando, M. R., "The worst of both worlds: Commercial rice production in West Indramayu, 1885-1935", dalam, *Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 41, No. 3, Oktober 2010, pp.421-448, <http://journals.cambridge.org>, diakses pada Kamis, 7 Maret 2019.

- Frederik Holle, Karel, *Bijdragen ot de kennis der Rijstkultuur*, Amsterdam: Koninklijk Instituut Tropen Bibliotheek, 1863.
- Furnivall, J. S., *Netherlands India*, Cambridge: The University Press, 1944.
- Geertz, Clifford, *Involusi Pertanian, Proses Perubahan Ekologis di Jawa*, terj. S. Soepomo, Jakarta: Bhratara, 1976.
- Gelderen, J. Van, "Bevolkingsdichtheid en landbouw op Java" dalam *Koloniale Studien 1922, Tijdschrift van Koloniaalmaatschappelijke Vraagstukken, Deel II*, Weltevreden: G. Kolff & Co., 1922.
- _____, *Voorlezingen over het Tropisch-Koloniale Landbouwhuishoudkunde*, Haarlem: H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1927.
- Gelpke, J. H. F, Sollewijn, *De Padie Kultuur in de Afdeeling Ngrowo*, Snelpelsdruk Ogilvie & Co., 1877.
- _____, *De Rijstkultuur in Italie en Op Java*, Leiden: 'S Gravenhage Martinus Nijhoff, 1874.
- Gooszen, Hans, *A Demographic History of The Indonesian Archipelago, 1880-1942*, Leiden: KITLV Press, 1999.
- Gottschalk, Louis, *Mengerti Sejarah*, terj. Nugroho Notosusanto, Jakarta: UI Press, 1986.
- Helius Sjamsuddin, *Metodologi Sejarah*, Yogyakarta: Ombak, 2007.
- Husken, Frans, *Masyarakat Desa dalam Perubahan Zaman, Sejarah Diferensiasi Sosial di Jawa*, terj. Anonim, Jakarta: Grasindo, 1998.
- I Ketut Gede Arta, dkk., *Modernisasi Pertanian: Perubahan Sosial, Budaya, dan Agama*, Denpasar: UNHI Press, 2020.
- Jacob van der Aa, Abraham, *Nederlands Oost Indie, Beschrijving der Nederlandsche Bezittingen in Oost Indie, Vierde Deel*, Breda: Broese en Comp., 1837.
- Knickel, Karlheinz, dkk., "Agricultural modernization and sustainable agriculture: contradictions and

complementarities”, dalam, *International Journal of Agricultural Sustainability*, September 2017.

Kuntowijoyo, *Pengantar Ilmu Sejarah*, Yogyakarta: Bentang, 2005.

Lindblad, J. Thomas, peny., *Sejarah Ekonomi Modern Indonesia: Berbagai Tantangan Baru*, Jakarta: LP3ES, 1998.

Loekman Soetrisno, *The Sugar Industry and Rural Development: The Impact of Cane Cultivation on Rural Java, 1830-1934*, Ann Arbor: Cornell University, 1980.

Mellor, John W., *Agricultural Development and Economic Transformation*, Ithaca: Cornell University, 2017

Moon, Suzanne, *Technology and Ethical Idealism, A History of Development in the Netherlands East Indies*, Leiden: CNWS Publications, 2007.

Mudji Hartono, “Pertanian Tanaman Pangan di Karesidenan Rembang, 1900-1928”, *Tesis*, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada, 2002.

Nagazumi, Akira, *The Dawn of Indonesian Nationalism: The Early Years of Budi Utomo, 1908-1918*, Tokyo: Institute of Developing Economies, 1972.

Nahdia Nur, “Produksi dan Pemasaran Beras di Sulawesi Selatan, 1900-1943”, *Tesis*, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada, 2003.

Nawiyanto, S., *The Rising Sun in A Javanese Rice Granary: Change and Impact of Japanese Occupation on the Agricultural Economy of Besuki Residency, 1942-1945*, Yogyakarta: Galang Press, 2005.

Paerels, J. J., *De Rijst*, Haarlem: H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1916.

Panders, C. L. M., *Bojonegoro 1900-1942: A Story of Endemic Poverty in North East Java Indonesia*, Singapore: Gunung Agung, 1984.

Popkin, Samuel L., *The Rational Peasant: The Political Economy of Rural Society in Vietnam*, Berkeley: University of California Press, 1979.

- Ricklefs, M. C., *Sejarah Indonesia Modern, 1200-2004*, terj. Satrio Wahono, dkk., Jakarta: Serambi Ilmu Semesta, 2008.
- Sajogyo dan W. L. Collier, peny., *Budidaya Padi di Jawa*, Jakarta: Gramedia, 1986.
- Sartono Kartodirdjo dan Djoko Suryo, *Sejarah Perkebunan di Indonesia, Kajian Sosial Ekonomi*, Yogyakarta: Aditya Media, 1991.
- Scott, James C., *Moral Ekonomi Petani, Pergolakan dan Subsistensi di Asia Tenggara*, terj. Hasan Basari, Jakarta: LP3ES, 1994.
- Suhartono, *Bandit-Bandit Pedesaan, Studi Historis 1850-1942 di Jawa*, Yogyakarta: Aditya Media, 1995.
- Sumitro Djojohadikusumo, *Kredit Rakyat di Masa Depresi*, Jakarta: LP3ES, 1989.
- Tri Pranadji dan Pantjar Simatupang, “Konsep Modernisasi dan Implikasinya Terhadap Penelitian dan Pengembangan Pertanian”, dalam, *Forum Penelitian Agro Ekonomi*, Vol. 17, No. I, Juli 1999.
- Van Geuns, M., *Het rietbranden-vraagstuk in Pasoeroean, Madioen en Kediri*, Soerabaja: Gedrukt bij het Soerabajasch Handelsblad, 1911.
- Vink, G. J., *Dasar-Dasar Usaha Tani Di Indonesia*, Terj. Sahertian, Jakarta: Yayasan Obor, 1984.
- Wolf, Eric R., *Petani, Suatu Tinjauan Antropologis*, terj. Anonim, Jakarta: Rajawali, 1983.

Foto

Koleksi foto Bij, J. A. dan A. E. Van Der Sluys, *Tekst Naast Kaart, Aardrijkskunde van Nederlands-Indie voor Het L. O., Weltevreden: Boekhandel Visser & Co., 1931.*

Koleksi *Collectie Tropenmuseum* <https://commons.wikimedia.org/>

Koleksi <http://collectie.wereldculturen.nl>

Koleksi foto Paerels, J. J., *De Rijst*, Haarlem: H. D. Tjeenk Willink
& Zoon, 1916.

Koleksi foto Ten Have, J. J. en Laban, *Verhalen en Schetsen*,
Gravenshage: Joh. Ykema, 1911.